

Som sosionom videreutdannet innen rus/psykisk helse og innen krisehåndtering og traumebehandling, og er ansatt på rusfeltet der jeg daglig møter personer som bruker rusmidler og personer som strever med avhengighet, ønsker jeg å gi mitt innspill til Rushåndhevingsutvalget.

Jeg gir her mitt innspill på utvalgets sammensetning og noen deler av mandatet, som jeg opplever som viktig å adressere. Det er mer i mandatet jeg gjerne skulle gitt mitt innspill til, men har valgt å avgrense det til noen hovedpunkter.

Jeg stiller meg kritisk til utvalgets sammensetning. Det er et svært smalt utvalg som er nedsatt til å utrede mandatet. Utvalget består kun av juridisk kompetanse, og etter min faglige vurdering er det mangelfullt at det ikke er inkludert verken kompetanse på avhengighet, rusmedisin, fagfolk eller brukerrepresentanter. Dette ettersom mandatets innhold omhandler begreper, tilstand og diagnoser som særlig hører til fagfeltet for avhengighet og rusmedisin. Utvalget kunne derfor også med fordel hatt representanter fra kriminologi, sosiologi, sosialt arbeid og forskning – som har rusfeltet som sitt fagområde.

Personer med erfaringskompetanse fra bruk av rus, avhengighet kan bedre enn noen, gi et innblikk i hvordan straff stigmatiserer, segregerer, skader - og både skaper og øker øker utenforskap fra verdifull samfunnsdeltagelse.

Frykten for straff hindrer hjelpesøkende atferd og kan i verste konsekvens føre til dødsfall som kunne vært avverget. Undersøkelser og hendelser som har vært beskrevet av personer som har opplevd det viser at folk lar ikke tør å ringe nødetatene i nødsituasjoner der rus er involvert. De tør ikke å anmelde lovbrudd som vold og overgrep fordi rus var involvert. De tør ikke å oppsøke hjelpeapparatet om de opplever utfordringer med rus på et tidlig stadium. De tør ikke å fortelle lege, psykolog, psykiater eller annet helsepersonell om rusbruk.

Dette på grunn av frykt for straff –som fører med seg negative offentlige og sosiale sanksjoner, sosial utestengelse og at kroppslig invaderende og krenkende undersøkelser og tester avkreves. Frykt for stigmatisering og mistenkeliggjøring som fører til at hjelpetilbud, skoletilbud, behandling, oppfølging og medisinerings bortfaller eller aldri blir gitt.

Denne frykten for straff gir mange mennesker store sosiale og personlige konsekvenser som ofte følger dem i lang tid.

Rushåndhevingsutvalgets mandat fremstår som en bestilling fra regjeringen om å finne mulighet og handlingsrom til å få straffet personer som bruker rusmidler og av personer som har en avhengighetslidelse. Dette opplever jeg som at regjeringen ønsker å reversere de små fremskrittene som er gjort på rusfeltet de siste årene som handler om å ivareta rusbrukere sin rettsikkerhet og deres rettigheter.

Det er dessuten svært bekymringsfullt og igjen kritikkverdig at mandatet tilsynelatende går ut på å få innført de uforholdsmessige tvangsmidlene politiet systematisk har brukt ulovlig mot folk som har vært mistenkt for mindre narkotikalovbrudd i tiår. Som politietaten offentlig har beklaget og som staten utbetaler erstatning for til de som urettmessig og uten hjemmel i lov har blitt utsatt for. Og verst av alt at det er ønskelig fra regjeringen å innføre dem særskilt mot ungdom.

«Den rettslige avgrensningen av begrepet rusavhengig. Utvalget skal så langt som mulig foreslå et presist og tydelig rettslig innhold i begrepet rusavhengig, som også kan være operativt for politiets førstelinje»

Politiet har ingen forutsetning for å inneha kompetanse til å avgjøre om en person lider av avhengighet eller ikke. Heller ikke å kunne vurdere grader avhengighet. Dette er ikke en del av polititjenestepersoners utdanning eller yrkesutøvelse, og kan heller ikke med letthet bli det. Dette er ikke engang en enkel og avklart disiplin med klare kriterier innen avhengighetsforskning eller rusmedisin for folk med kompetanse og erfaring på området. Differensiering av ulike mennesker i lovverk, og graderingen av avhengighet, bryter klart med Grunnloven § 98 «*Alle er like for loven. Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.*» Å innføre en rettslig avgrensning av begrepet rusavhengig vil være en slik grunnlovsstridig differensiering.

Sammenblandingen mellom justis og helse også vist seg å være svært komplisert uten at en avkriminalisering er på plass i forkant. Det kommer tydelig frem fra erfaring med de kommunale Rådgivende enhetene for russaker. Her er hovedutfordringen det etisk uforvarselige ved at helsepersonell blir satt til å utføre en straffereaksjon og samtidig tilby hjelp. De rådgivende enhetene er et sammensurium av lite gjennomtenkte føringer. Som rustesting enheten er pålagt å gjennomføre: rustesting en skal gjennomføres etter prosedyre for sanksjonære prøver, prøvetakingen er ikke er å anse som helsehjelp, oppmøte og prøvetakingen skal ikke nedtegnes i helsefaglig journal, helsepersonell som har personen i behandling skal ikke utføre testingen -og fastlege derfor ikke er egnet teststed. Dette gjør det umulig for mange kommuner, spesielt da små kommuner, å drifte de Rådgivende enhetene verken etisk forsvarlig eller helsefaglig og sosialfaglig forsvarlig.

Rådgivningen skal være generell og skal ikke være helsehjelp, men forsvarlighetskravet gjelder, journalføringen av dette skal ikke nedtegnes i noen helsefaglig journal.

Pålagt oppmøte ved de Rådgivende enhetene er en straffereaksjon og krever en domfellelse eller påtaleunntatelse - der beviskravet er nådd.

Altså et sammensurium og et totalt absurd kaos som ikke lar seg forsvarlig gjennomføre, men som kommunene like fullt er lovpålagt å ha opprettet -og som Rushåndhevingsutvalget er satt til å utrede hvordan å utvide innholdet i enhetene. Dette tilsynelatende uten å skulle rette opp i noen av de tydelige problemene enheten fører med seg.

Jeg anbefaler med bakgrunn i dette at utvalget ikke gjennomfører dette oppdraget og legger ned arbeidet med en tilbakemelding til regjeringen om hvorfor denne utredningen ikke forsvarlig lar seg gjennomføre etter det mandatet de er gitt. Dette med bakgrunn i norske borgere sin rettssikkerhet og rettigheter; deres rettigheter blant annet etter Norges grunnlov §98, Den europeiske menneskerettskonvensjon §8 og FN's barnekonvensjon.

Regjeringen bør sørge for en tryggere og mer human ruspolitikk, og ta til seg kunnskapsbasert faglige og brukerrepresentanters innspill i arbeidet med å sikre rettsikkerhet for personer som bruker rusmidler, skadereduksjon og å bedre levevilkårene for personer som bruker rusmidler. Ikke sette ned utvalg med en bestilling om å utrede hvordan de kan skape en mer inhuman og utrygg ruspolitikk som skaper større forskjeller og større gap mellom de potensielt skadelige subkulturene og hovedkulturen, kriminaliseringen og straffetrusselen skaper.